

A R É S-Z

„...A tudósok hadakoznak a tévedés ellen, a művészek pedig körüludvarolják az illúziót.” (R. L. Gregory)

Előadásunkban szeretnénk műveinkről mozaikszerűen beszámolni, röviden érzékeltetni azok hangulatát. Tisztában vagyunk vele, hogy ez csak kismértékben, pontosabban rész-ben sikerülhet.

Ez a néhány kimerevített vagy mozgó filmkocka csak halvány visszfény lehet annak a teljes sötétségből kibomló látványnak, mely keletkezésénél a harmadik dimenzió és a mozgás ugyanúgy alapfeltétel, mint a forma és a fény.

Bár műveink tartalmi megközelítésére segítségül hívjuk az explicit gondolati kifejtéseket is, sajnos ez sem lehet elegendő.

A művészetről sokat lehet és kell is beszélni, az észlelés azonban nem pótolható. Jelen esetben ez különösen fontos, mert műveink nagy része, (pl. az itt kiállított munka is) a néző jelenléte által, a térben való elmozdulása következtében, nézőpontjának változtatása során valósul meg - *„a mű keletkezési folyamata láthatóvá válik”* (Moholy Nagy László).

Mindennapjainkban pillanatonként láthatjuk a tárgyak és fények együttes jelentkezését. Ennek a kapcsolatnak a végtelenig terjedő árnyaltságából ragadunk ki részeket az Egészből, vagy fedezünk fel a réseken keresztül számunkra ennek izgalmas részleteit. Ez az általunk bemutatott RÉS vagy Rész (a műalkotás) e határok nélküli kapcsolat mélységét, sokrétűségét hivatott megjeleníteni.

Valójában nem maga az észlelhető mű a fontos. A mű csak része annak az egésznek, mely láthatatlanul, de érezhetően létezik körülötte. Egy, a természetből vett, kissé talán túl konkrét példával lehetne ezt a koncepciót elindítani, érzékletesebbé tenni:

Gondoljunk egy jéghegyre. Milyen tiszta, csodálatos látvány. De vajon milyen a víz alatt? Sejtelmes, izgalmas, félelmetes, titokzatos. És egy politikai hír a médiában? Itt arra utalunk, amikor *„...egy dolog azonos lehet egy másik dologgal ugyanakkor, amikor nem azonos önmagával.”*(Fónagy Iván).

A látható fényinstalláció, vagyis a mű – csak egy feltárt részlete önmagának.

A RÉ-S-Z egy új, mesterségesen, általunk teremtett pszeudo- valóság, mely egyrészt szoros kapcsolatban van a valósággal, amelyből keletkezett, másrészt ő maga teremt újabb valóságot - vagy virtuális valóságot.

Ez azonban nem a látható RÉ-S-Z szuverén választási lehetősége.

„Bizonyos helyzetekben megtéved, megzavarodik a szem és az agy, s létre jön az illúzió. Van olyan illúzió, amelyik pusztán tévedés, s van olyan, amely ijesztő vagy izgató, nem evilági tapasztalatként a valóságtól való elszakadásra csábítja képzeletünket. Vannak irritáló, veszélyes illúziók és vannak mások, amelyek legalább annyira érdekesek és szórakoztatóak, mint maga a valóság.” (R. L. Gregory)

A mi optikai konstrukcióink elhitetik, hogy a vetítés által, „szemünk láttára” keletkező formák a térben valóságosan léteznek és alakulnak át egyik alakzathoz a másikba. *„Szemünk és agyunk együttesen szolgáltat részletes információkat a kézzel el nem érhető tárgyakról”* (R. L. G) Fényinstallációink szemlélésekor az értelmet szinte óhatatlanul legyőzi az érzéki csalódás. A látvány, a mű további sorsa számunkra is rejtély. A folytatása vagy akár befejezése a nézőre, fantáziájára, gondolataira, szabad asszociációira van bízva.

Csak remélhetjük, hogy nem egy olyan feladattal kerül szembe, amikor hatalmába kerítheti a kísértés, hogy megoldásként a legrövidebb utat válassza.

Esetünkben egy látszatvalóság köbözése nem gömbfaköbözés, nem unalmas és nem jár semmilyen veszéllyel.

Nincs szükség objektív értelmezésre vagy verbális magyarázatra.

Közös hangoltságra sincs szükség.

Egy fény-szimpozium keretében bemutatni műveinket azért nem előnytelen helyzet.

A 80-as évek elejétől foglalkozunk a fény, fénytárgyak és fényinstallációk témakörével. Alkotásainkban kezdettől fogva a fénynek az emberre gyakorolt esztétikai hatása volt legfontosabb számunkra. A kezdeti hagyományos filmvetítéstől mindinkább eltávolodva az „expanded cinema”-n keresztül jutottunk el jelenlegi videó és fényinstallációinkig.

A fény, mint sugárzó energiahordozó ugyancsak érdekel bennünket. Ez a szándék világosan felismerhető vetítéseinkben, ahol a fény többé-kevésbé szigorú szabályok szerint irányított, megzabolázott, hogy aztán az elsötétített térben „várakozó” általában geometrikus tárgyakra vagy preparált síkfelületekre rászabadulhasson. A lecsapódó fény bizonyos

esetekben annyira erősen rátapad a tárgyra, hogy ott önálló fényforrássá válik (fényforrás hatását kelti).

A fény „anyagi” mivolta felerősödik, míg a tárgy „szublimálódik” a ráeső fény hatására. Így alakulhat ki az a különös feszültség, mely a szemlélőt szinte hipnotizálni képes. Az élmény fokozható, ha az egyetlen forrásból származó fénykompozíció ugyanabban a térben, tükrözések által, egy időben különböző tárgyakat világít meg.

Alkotásaink három tényező együtthatására épülnek: fény, idő (mozgás) és tér. Az egyes tényezők szerepe váltakozó:

mozdulatlan tárgy + statikus fénykompozíció
mozdulatlan tárgy + kinetikus fénykompozíció
mozgó tárgy + statikus fénykompozíció
mozgó tárgy + kinetikus fénykompozíció

A negyedik tényezőként –bizonyos műveknél- alkalmazott hanghatások által a vizuális élmény intenzívebbé válik.

Önmagában sem maga az installáció, sem a rá vetítendő fénykompozíció nem teljes értékű. A mű a vetítés pillanatában születik, az állandóság és a változás kapcsolatából. Az esztétikai hatást az anyagban rejlő anyagtalan előhívása kelti. Műveinknek a fény nem a témája, hanem éltető energiája. Feszültséggel telített harmóniájuk képes kiragadni néhány percre a szemlélőt a valós világból.

2003 március 26

T. Bortnyik Éva